

# BOHEM POVOLÁN

# 13

Příběh P. Josefa Toufara, oběti komunistické zvěle. Osud člověka, který měl být odsouzený v plánovaném vykonstruovaném procesu proti církvi. Složitá Toufarova cesta ke kněžskému povolání, síla jeho osobnosti, interpretace číhoštského zázraku. Aktivní boj komunistů proti duchovnímu životu člověka v české společnosti.



7. – 9. ročník ZŠ

## Cíle výuky

- Poznat lidský příběh Josefa Toufara, jeho cestu k vytouženému kněžskému povolání a události nezadržitelně mířící až k jeho předčasné smrti.
- Přiblížit si postavení církve po roce 1948, kdy se moci v zemi chopila komunistická strana.
- Přimět žáky přemýšlet nad tím, co je to „zázrak“, jak tento fenomén vnímají.
- Zamyslet se nad nesmyslností tehdejší doby – výchova k demokratickému smýšlení.



## Výchovný cíl

Přimět žáky ke kritickému nahlížení na informace, které se k nim dostávají například díky internetu – zdaleka ne vše musí být pravda, příklad manipulace veřejného mínění. Hledat cestu k tomu, jak žít příkladný život křesťana díky upřímné víře a příkladné službě, kterou vykonával P. Josef Toufar.



## Seznam použité literatury a pramenů:

- Čelovský, Bořivoj: *Strana světi prostředky, Martyrium faráře Josefa Toufara, Šenov u Ostravy, Tilia, 2001.*
- Doležal, Miloš: *Jako bychom dnes zemřít měli, Nová tiskárna Pelhřimov, Pelhřimov 2012.*
- Doležal, Miloš: *Krok do tmavé noci, Nezávislý podmelechovský spolek, Praha 2016.*
- Doležal, Miloš: *Návrat P. Josefa Toufara do Číhoště, Nezávislý podmelechovský spolek, Praha 2017.*
- Drašner, František: *Číhoštský zázrak, Libri, Praha 2002.*
- Kalous, Jan: *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950, zákulisí případu Číhošť, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2001.*
- Ströbinger, Rudolf – Nešvera, Karel: *Stalo se v adventu, Vyšehrad, Praha 1991.*

<http://joseftoufar.cz/>

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef\\_Toufar](https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Toufar)

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Pronásledování\\_katolické\\_církve\\_v\\_Československu](https://cs.wikipedia.org/wiki/Pronásledování_katolické_církve_v_Československu)



Je dobré, když na hodině, která předchází této lekci, požádáte žáky, aby doma vyhledali informace o jednom z následujících pojmů (ať si zpracují krátký, maximálně dvouminutový, referát). Témat se mohou ujmout ve dvojicích/větších skupinách, pokud máte hodně žáků, najdete mezi nimi dobrovolníky, kteří se úkolu zodpovědně zhostí.

Areál památníku Vojna Lešetice nedaleko Příbrami připomíná osud politických vězňů a jejich práci v nelidských podmínkách uranových dolů.



### Témata ke zpracování:

- Osvobození našeho území z nacistické okupace v roce 1945
- Demokracie – demokratický stát
- Komunistická strana Československa
- Vítězný únor 1948
- Marxismus-leninismus
- Prezident Klement Gottwald
- Totalita – totalitní režim
- Výsledek parlamentních voleb v roce 1946
- Státní bezpečnost (StB)
- Politické procesy konce 40. a 50. let

### Úkol 1 – čtení o zázraku

Na začátku výuky si přečteme ukázkou z knihy Stalo se v adventu. Text by měl navodit atmosféru, přiblížit díky beletristickému zpracování situaci, která odstartovala tragický konec hrdiny této lekce – P. Josefa Toufara. Doporučujeme hlasité čtení (čtenáři se střídají), možno přečíst jen část z textu v pracovním listu. Po dočtení žáci samostatně zpracují otázky pod

úkolem, následně odpovědi sdílí s ostatními. Možná už někdo z žáků slyšel o událostech v Číhošti, případně o P. Josefu Toufarovi – informace může zapsat níže a posléze je prezentovat ostatním.



### Úkol 2 – dobový kontext

Nyní bychom se měli stručně seznámit s pojmy, které si žáci předem doma zpracovali (viz výše). Ostatní si dělají stručné poznámky ke každému z pojmů do pracovního listu. Pedagog by měl posoudit pravdivost informací. Pokud si žáci fakta nevyhledávali doma, lze je hledat společně (je potřeba mít k dispozici internet, encyklopedie apod.), případně může stručně pojmy vysvětlit vyučující.

### Úkol 3 – život Josefa Toufara

Rozdělte žáky na skupiny po čtyřech (případně „zbylí“ žáci vytvoří méně početnou skupinu), ať si mezi sebou rozdají čísla od 1 do 4. Následně jim rozdejte níže uvedené texty o Josefu Toufarovi – jsou očíslované také od jedné do čtyř. Každý z žáků si vezme svou část textu (podle zvoleného čísla). Jakmile mají texty rozdané, opustí „domovské skupiny“ a sejdou se žáci do „expertních skupin“ – tedy vždy žáci se shodnými texty (všechny jedničky, všechny dvojky,…) a mají 15 minut na společné pročtení a sdílení informací. Ať budou mít zpracováno, vrátí se do domovských skupin a své spolužáky informují, co se dozvěděli ze svého textu a k jakým výstupům jejich expertní skupina dospěla. Vzájemně si sdělují informace, diskutují, srovnávají, tvoří si ucelený obrázek Toufarova života.

„Ten Toufar, co je teď po vás v Číhošti, ten nám v Zahrádce z obyvatel udělal věřící lidi.“ Okresní osvětový inspektor Hoskovec

## 1 – dětství a mládí Josefa Toufara

Narodil se 14. července 1902 v malé vesnici Arnolec u Polné. Druhý den byl pokřtěn ve farním chrámu ve Zhoři jako Josef Jindřich. Vyrůstal se čtyřmi sourozenci v rodině Josefa Toufara staršího, hostinského, sedláka a starosty obce. Rodným domem mu byla hospoda se sálem, která byla středem života vesnice. K hostinci patřilo také rozlehlé hospodářství (44 hektarů polí a lesů, koně, krávy, včelstvo a ovocný sad), což pro rodinu znamenalo celoroční usilovnou práci. Dne 26. července 1910 zemřela v mladém věku matka Marie Toufarová, rozená Mokrá. Dle svědectví pamětníků byla pracovitou, hodnou a zbožnou ženou. Matčina smrt hluboce zasáhla osmiletého Josefa. Toufarův otec se po smrti manželky podruhé oženil s Kateřinou Kasalovou (1872–1948).

Dle svědectví vrstevníků a příbuzných si Josef už jako malý chlapec rád hrával na kněze. Často vylezl na sehnutou arnoleckou vrbu, pod kterou shromáždil děti ze vsi a cosi jim kázal. V roce 1914 podal přihlášku do Borommea v Hradci Králové, což byla střední škola připravující možné budoucí kandidáty kněžství ke vstupu do semináře, jenže vypuknutí 1. světové války a následné válečné události Toufarovo přijetí znemožnily. V roce 1916 Josef Toufar ukončil školní docházku v arnolecké obecní škole a zůstal pracovat doma v hostinci a přilehlém hospodářství.

Jako dvacetiletý mladý muž v roce 1922 nastoupil základní vojenskou službu v Brně k 10. pěšímu pluku Jana Sladkého Kozičky. Po splnění prezenční služby byl v září 1923 propuštěn a přeložen do zálohy. Vrátil se domů a patřil k aktivním iniciátorům společenského života arnolecké mládeže – spoluorganizoval poutě a místní slavnosti, chodíval na taneční zábavy, rád tancoval i zpíval, hrál na kontrabas v místní hudební kapele. Stále pracoval doma na statku a v hostinci. V roce 1927 začal studovat Odbornou hospodářskou školu v Polné. Otcova smrt 26. června, finanční dědictví a bratrův příslib, že s manželkou převezmou hospodu a hospodářství, umožnily šestadvacetiletému Josefu Toufarovi jít konečně studovat střední školu - gymnázium v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě. Bylo třeba složit maturitu, aby mohl vstoupit do kněžského semináře. Tím se mu otevřela cesta naplnění jeho snu.



Hudebníci z Arnolce u Polné, v kapele hrál i Josef Toufar. Archiv Miloše Doležala.

## 2 – studium Josefa Toufara na kněze (splněný sen) a jeho působení v obci Zahrádka

Začátek října 1928 vzbudil v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě úsměvný rozruch - do gymnaziální primy mezi jedenácti a dvanáctileté žáky nastoupil šestadvacetiletý muž Josef Toufar, kterému spolužáci začali laskavě přezdívat „děda“ a který na otázku, proč se přihlásil na náročná studia v tak pozdním věku, jasně a odhodlaně odpovídal, že usiluje naplnit svoji touhu – stát se knězem a sloužit lidem. V červnu 1935 Josef Toufar maturuje na gymnáziu v Chotěboři, kam před tím přestoupil na radu otcovského přítele, básníka a katechety P. Františka X. Boštíka. Stává se také kronikářem rodné obce Arnolec. V tomto roce vstupuje do kněžského biskupského semináře v Hradci Králové.

Spolužáci ze semináře vzpomínali na Toufarovu nevšední píli a houževnatost, se kterou studoval. A připomínali jeho zbožnost, která byla mužná a vroucná. Po okupaci nacistickým Německem a po vypuknutí II. světové války byl jáhen Josef Toufar 29. června 1940 na svátek sv. Petra a Pavla biskupem Mořicem Píchou vysvěcen v Hradci Králové na kněze. Slavná primice se konala v rodném Arnolectu a zúčastnily se jí stovky občanů, Toufarových přátel, spolužáků a duchovních. Novosvěcenec Josef Toufar si nechal na primiční obrázek s podobenkou tehdy ještě blahoslavené Anežky České natisknout prosbu: „Za hlasem Tvým jsem, Pane, šel, dej sílu duši mé.“

Prvním Toufarovým kaplanským působištěm se stala rozlehlá farnost městečka Zahrádka u Humpolce, ke které patřilo rozsáhlé území s dvanácti obcemi, třemi kostely a poutní kaplí a se sedmi školami, ve kterých se každý týden vyučovalo náboženství. Farnost čítala kolem 3.000 farníků. Kaplan Josef Toufar přišel na své první působiště již jako zralý, vyrovnaný a svěží muž a naprosto otevřeně a upřímně tu žil své kněžské povolání. Pomáhal lidsky a duchovně formovat mládež, za války byl oporou svým farníkům a kryl řadu protinacistických aktivit. Opravuje kostely, pomáhá místním židovským rodinám i sociálně slabým, nebojácně a vlastenecky káže. Z Toufarovy kněžské pastorace a inspirace se zrodila tři kněžská povolání, mezi nimiž vyniká postava Mons. prof. Karla Vrány, významného českého filozofa, teologa, esejisty a vydavatele.

Po skončení II. světové války může P. Josef Toufar naplno rozvinout své pastorační aktivity. Zakládá v obci Sdružení katolické mládeže, které shromažďuje 250 mladých lidí z celého kraje a s nimi pořádá duchovní obnovy, exercicie, poutě, modlitební setkání, vzdělávací večery, přednášky, taneční zábavy, sportovní akce, divadelní představení atd. Ve své činnosti je inspirován pastorací sv. Dona Bosca. Mnohé žáky doučuje a připravuje na zkoušky, zařizuje pro ně ubytování a podnájmy, zajímá se o jejich starosti.

Po komunistickém puči v únoru 1948 vystoupili komunističtí funkcionáři v Zahrádce a na okrese Ledč nad Sázavou, kteří začali agresivně na hradeckém biskupu Píchovi požadovat Toufarovo přeložení ze Zahrádky do jiné farnosti. Důvod – P. Josef Toufar byl v Zahrádce vyhraněnou osobností a autoritou, která překračovala hranice církve a to ateistickým ideologům a jejich sluhům překáželo. Na podporu Josefa Toufara a tedy proti jeho přeložení do jiné farnosti tehdy vznikla v Zahrádce a okolí petice, kterou podepsaly tři tisíce farníků, ale také lidé jiného vyznání i občané stojící mimo církve. Pod nepolevujícím politickým tlakem nakonec sám Josef Toufar rezignuje. A biskupskou konzistoř žádá o přeložení do nedaleké farnosti Čihošť, kam se stěhuje 16. dubna 1948.

*„Jako nejzavilejší hlava místní reakce řádl v obci farář Josef Toufar. Přesto, že sám byl nejdříve dělníkem a farářem se stal až kolem své třicítky, pracoval jako poslušný sluha papežův a tím si vysloužil i nucený odchod ze Zahrádky.“ Kronika obce Zahrádka*



Josef Toufar (vlevo) se spolužáky z gymnázia. Archiv Miloše Doležala.



Archiv Miloše Doležala.

### 3 – Josef Toufar knězem v Číhošti

V novém číhoštském působišti (farnost Číhošť s přilehlými obcemi čítala kolem 1200 katolíků, patřilo k ní osm vesnic a sedm škol; v té době P. Toufar také vypomáhal v sousední farnosti Zbýšov) se hned a odhodlaně pouští do díla – do duchovní obnovy i oprav. Angažuje se v obecních záležitostech – upravuje okolí chrámu, pomáhá starým lidem vymáhat důchody, iniciuje vznik poštovní pobočky, zařizuje v místě zubařskou živnost atd. Obětavost a vysoká aktivita v pastorační činnosti – to jsou erbovní znamení jeho úsilí.

Mezi lety 1948–1949 zesiluje tlak československých komunistických orgánů na podřízení si katolické církve. První vlna, trvající od února 1948 zhruba do dubna 1949, byla časem, kdy se mocenský aparát snažil zlomit církevní odpor taktickou dohodou, což pro komunisty skončilo neúspěchem. Církev se odmítla podrobit marx-leninské ideologii a diktatuře. Komunistický aparát přechází do otevřeného boje. Chce si podrobit katolíky silou. Vyjádření komunistických lídrů připomíná slovník vojenských velitelů. Prezident Gottwald požádal **církevní šestku**, aby rychle připravila kompromitující materiál proti církevním představitelům. Připravuje se útok proti klášterům a jsou schváleny nové zákony a vládní nařízení, s jejichž pomocí měla být legislativně zakotvena podřízenost římskokatolické církve státu.



Číhoštský kostel Nanebevzetí Panny Marie se stal novým působištem P. Josefa Toufara, záběr z dobového dokumentu, který měl poškodit pověst celé katolické církve.

V této složité politické situaci se P. Josef Toufar pokouší obstát se ctí. Nevystupuje radikálně proti komunistickým funkcionářům, je si vědom odpovědnosti za chod farnosti, a tak se vše pokouší řešit domluvou a osobním jednáním.

Do této dramaticky rozbourené doby přichází zvláštní znamení. 11. prosince 1949 (tehdy III. neděle adventní) se v číhoštském kostele, právě ve chvíli Toufarova kázání, podivuhodně rozkývává dřevěný oltářní křížek a zůstane stát nakloněn a zkroucen ke kazatelně s mírným převisem. Záhadný úkaz vidělo přibližně 20 svědků.

*„/.../ a tu ku konci kázání jsem pravil: Uprostřed vás stojí, kterého mnozí neznají, zde ve svatostánku je náš Spasitel. A při těch slovech jsem ukázal na oltář. A tu všichni, kteří se podívali směrem ruky, viděli, jak kříž na svatostánku se začal naklánět. Nejprve (když se díváš k oltáři) napravo, pak zase nalevo, zase zpět napravo a nalevo a pak se zastavil uprostřed, ale již se nedíval k hlavním dveřím, ale celý se natočil směrem na kazatelnu. Také se vychýlil dopředu tolik, že za normálního vychýlení se musí zhroutit. Vidělo to 19 lidí, vesměs dospělých, z nichž řada mužů, všichni úplně zdraví a normální. Kteří to viděli, pod přísahou to napsali do protokolu, a ti, kteří byli vyšetřováni od SNB to četníkům potvrdili, že to nebyla ani sugesce, ani zrakový klam. Je vyloučen i magnetismus nebo elektřina, neboť svatostánek i kříž jsou úplně ze dřeva a ani světlo na oltáři nebylo. Všichni v tom vidí nějaký zvláštní, nadpřirozený úkaz, který se přirozeným způsobem nemůže vysvětlit.“ Josef Toufar*

*„Dne 11. 12. 1949 ke konci kázání v kostele v Číhošti viděl jsem v době, kdy farář Toufar ukázal levou rukou ke svatostánku, jak se pohnul křížek a myslím, že nejprve doleva a to asi na 45 stupňů, pak se několikrát ještě zakýval a zůstal stát.“ Karel Krajanský*

*„Já jsem se v té chvíli podívala na oltář, pan farář učinil tato slova: „Zde ve svatostánku je náš Spasitel“ a v té chvíli jsem viděla, jak křížek se vychýlil doprava a pak doleva, pak zase doprava a zase doleva a potom zůstal stát.“ Marie Rosičková*

#### 4 – zatčení a umučení P. Josefa Toufara

Událost v Číhošti se roznesla po celých Čechách a do zapadlé vesnice se sjíždějí stovky poutníků i zvědavců. Situace, která se nehodí do scénáře komunistické straně, bojující v té době proti církvi otevřeně a nepokrytě. Po pár týdnech státní aparát rozjíždí zbrkle drtivou akci, na kterou kladou špičky stranického aparátu (komunistický prezident Gottwald, ministři Čepička a Kopecký) velký důraz – využít této příležitosti a vypořádat se s nepřítelem -katolickou církví. Faráře donutit ke lživému doznání, že sám hýbal křížkem a ukázat tak křesťanské náboženství jako podvodné opium pokrokového lidstva. Josef Toufar má být pak veřejně, před celým národem obviněn v politickém vykonstruovaném soudním procesu z toho, že jako podvodník s křížkem hýbal za pomoci gum a pér.

P. Josef Toufar je ve večerních hodinách 28. ledna 1950 tajnou státní bezpečností unesen z číhoštské fary, odvezen do valdického vězení a tam brutálně vyslýchán speciální sedmičlennou Instruktažní skupinou Státní bezpečnosti. Jenže něco „neklape“ – technikům od StB se v číhoštském kostele podvodný mechanismus nedaří sestrojít tak, aby fungoval, a kněz Josef Toufar ve valdických kobkách bude po následující čtyři týdny trápen a sadisticky ubíjen k smrti. Nemá se k čemu přiznat, je nevinný. Dne 25. února 1950, kolem půl deváté večer, v den druhého výročí komunistického převratu, Josef Toufar umírá po operaci ve Státním sanatoriu v Praze v Legerově ulici. Následně je pitván a jeho mrtvé tělo zahrabáno v hromadném hrobu na hřbitově v Praze-Ďáblicích. Toufarova jména je však propagandisticky zneužito v právě natáčeném filmu „Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení“.



Archiv Miloše Doležala.

*„Pacient byl nahý, protože mám před očima dodnes celé jeho tělo. Viděl jsem, že je pokryto modřinami velikosti tak za polovic dlaně. Na prsou, na břiše, na nohách, na pažích... všude. Neostýchám se použít slova vražda!“ MUDr. František Maurer, vedoucí lékař*

Teprve až po čtyřech letech (v roce 1954) je Toufarově neteři Marii Pospíšilové sděleno, že její strýc, kněz Josef Toufar, byl v roce 1950 následkem prasknutí žaludečního vředu operován, že tento zásah zůstal bez výsledku a pacient zemřel.

V roce 1968 případ Josefa Toufara a jeho politické zákulisí na stránkách deníku Lidová demokracie poprvé veřejně popsal novinář a spisovatel Jiří Brabenec. Je také odhalen velitel Instruktažní skupiny StB Ladislav Mácha. Násilnou smrt P. Toufara vyšetřuje Vyšší vojenská prokuratura v Táboře. Ladislav Mácha, velitel Instruktažní skupiny StB, který trýznil P. Josefa Toufara, byl odsouzen 23. listopadu 1998 Obvodním soudem pro Prahu 6 za těžké poškození na těle a zneužití moci úřední a služební k trestu odnětí svobody v trvání pěti let. Mácha se proti tomuto verdiktu odvolal a městský soud v Praze potvrdil 1. listopadu 1999 závěr Obvodního soudu pro Prahu 6, snížil však trest odnětí svobody na dva roky nepodmíněně. Mácha několikrát odmítl ze zdravotních důvodů nastoupit výkon trestu. Výkon trestu nakonec nastoupil 16. ledna 2002 v Praze na Pankráci a po uplynutí poloviny trestu, v lednu 2003, byl z brněnské věznice podmíněčně propuštěn.

V roce 2012 vychází ucelený knižní životopis P. Josefa Toufara „Jako bychom dnes zemřít měli“ od Miloše Doležala.

V roce 2013 dala Biskupská konference souhlas se zahájením beatifikačního procesu (prohlášení za blahoslaveného) P. Josefa Toufara. Na svátek svaté Anežky České v roce 2014 bylo exhumováno tělo P. Josefa Toufara z ěáblického hřbitova. Ostatky P. Josefa Toufara prošly po archeologickém ohledání důkladným antropologickým výzkumem a genetickou identifikací. Za přítomnosti rodiny P. Toufara, královéhradeckého biskupa Jana Vokála a dalších zainteresovaných účastníků byly pak ostatky číhoštského mučedníka uloženy dopoledne 10. července 2015 v pražském antropologickém ústavu do kovové schránky, zapečetěny a převezeny do Číhoště na Vysočinu. A tam, v kostele Nanebevzetí Panny Marie, slavnostně uloženy v neděli 12. července 2015 při bohoslužbě do hrobu – 65 let po násilné



Tělo Josefa Toufara bylo nalezeno v hromadném hrobě na hřbitově v ěáblicích v roce 2014, tím začala jeho cesta zpět do Číhoště. Archiv Miloše Doležala.

#### Úkol 4 – kritické myšlení

Žáci již mají povědomí o osobnosti Josefa Toufara i o okolnostech číhoštského zázraku, nyní je vhodná chvíle k zhlédnutí dokumentu „Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení“. Před puštěním tohoto tendenčního snímku vyzvěte žáky, aby do svých pracovních listů zaznamenali jazyk komunistické propagandy. Slova a věty, které se objevují v komentáři k filmu jsou komunistickou propagandou záměrně volena tak, aby v lidech probouzela nenávist k P. Josefu Toufarovi, katolické církvi i k Vatikánu. Následovat bude diskuze. Objevte jej v on-line verzi na kanálu youtube.com, v archivu České televize, případně ho na několika místech na internetu objevíte i ke stažení do počítače. Dokument je dlouhý přibližně 13 minut, následně s žáky projděte jejich poznámky. Film byl promítán v kinech po celém Československu, zajímavostí je také to, že byl vyroben v tehdy rekordním počtu 375 kopií.

Možné otázky po zhlédnutí filmu:

- Jak komunistická propaganda podávala události kolem zázraku v Číhošti?
- Jak na tebe film působí? Osobnost Josefa Toufara už trochu znáš, popisují ho pravdivě?
- V době, kdy film promítali, byl již P. Josef Toufar umučen, dozvídáte se to z dokumentu?
- Všiml/a sis některých symbolů, které využívá propaganda (pavouk v klobouku tahající za nitky apod.)?
- Jak myslíš, že události vnímal člověk, který se o nich dozvěděl pouze z tohoto filmu?

Nyní se zamyslíme společně s žáky nad tím, zda se můžeme stát objekty nějaké propagandy i v dnešním světě. Dnes je kolem nás mnoho zdrojů informací, mnoho médií (noviny, rozhlasové a televizní stanice, internetové portály,...), která však nepochybně ovlivňují jejich majitelé. Redaktoři v nich filtrují informace, mohou je podávat zkresleně, předkládat lidem pokřivenou pravdu. Jak se proti tomu můžeme bránit? Odkud můžeme čerpat? Jak zjistit pravdu? Diskutujte s dětmi, zde je to hodně důležité! Měli byste se dobrat toho, že je potřeba informace ověřovat v různých zdrojích, o věcech přemýšlet, hledat souvislosti, používat selský rozum, nelpět slepě na svém postoji – být ochoten ho revidovat.

#### Úkol 5 – totalitní režim a jeho postoj k církvi

Budeme společně hledat odpovědi na těžkou otázku: Proč všem totalitním režimům (nacistům i komunistům) vadila či překážela církev, některé spolky (skauti, sokolové,...), inteligentní lidé, národní hrdinové? Mladší žáci budou možná potřebovat Vaši pomoc, zkuste je doplňujícími otázkami nasměřovat k odpovědi. Určitě vás překvapí svou vnímavostí.

#### Úkol 6 – zamyšlení nad zázrakem

Na konci lekce se vrátíme k tomu, čím jsme ji uvedli – k vlastním zázračným událostem v Číhošti. Žáci odpovídají písemně na poslední položenou otázku, která se týká toho, co si myslí o „hýbajícím se křížku“. Prospěje, když nastíníte možnosti – zázrak, mechanismus sestrojenný samotným Josefem Toufarem, záměrná provokace státní bezpečnosti, nepochopená legrace někoho z místních,... Předem o tom sami hodně přemýšlejte, předložte svůj názor do diskuze, ale nikoho o něm nepřesvědčujte. Některých jistot a odpovědí se člověku nedostává, to je vlastně dobře.

V závěru celé lekce se žáků zeptejte – Co nejdůležitějšího ses dnes dozvěděl/a? Ať každý odpoví jednou větou. Cítíte-li, že by to bylo vhodné, zakončete výuku společnou modlitbou za P. Josefa Toufara.



Pohřeb Josefa Toufara se konal až 12. 7. 2015, více než 65 let po jeho smrti. Archiv Miloše Doležala.

Moje jméno

## Úkol 1 – zázrak

Na začátku této lekce si přečteme ukázkou z knihy Stalo se v adventu. Pusťte se do toho:

## Zázrak

Třetí adventní neděli přišli do Číhoště na mši opět všichni ze samot, i přespolní z Kynic, Zdeslavic a Hroznětína. Zaplnili kostel už dávno před začátkem bohoslužby. Nejdříve hospodyně, zatímco muži ještě rokovali pod lipami na prostranství před kostelem. Naposledy se nahrnuli do kostelní lodi mladí, kteří ještě v hloučcích či ve dvojicích postávali venku. Šedý prostor kostela ještě rozjasňoval teplý jas svíček pod obrazem Bohorodičky.

Farníci v Číhošti zachovávali neměnný zasedací pořádek. První řady patřily největším hospodářům, nehodilo se, aby mezi ně usedl chalupník. Přespolní si sedali dozadu vedle kravičkářů a bezzemků. (...)

Ve vstupních modlitbách této třetí adventní neděle připomíná kněz před oltářem slova apoštola Pavla: „Radujte se v Pánu vždycky, opět pravím, radujte se. Vlídlost vaše budiž známa všem lidem: neboť Pán blízko jest...“ Doba adventní je přípravou na příchod Spasitele.

Farář Toufar vystupuje na kazatelnu. Vedou k ní tři čtyři schůdky. Řečníště je nízké. Farář přemýšlí o smyslu epištoly, která se čte tuto neděli, a o výzvě apoštola Pavla, abychom o nic nepečovali úzkostlivě, neboť „pokoj Boží, který převyšuje všechno pomýšlení“, ochrání srdce naše i myšlenky naše „v Kristu Ježíši, Pánu našem“. Hospodář pozoruje klidnou tvář faráře, který stojí těsně nad ním. Zdá se mu, že hovoří přímo k němu. Mluví o lásce. O nekonečné lásce Boží i o lásce člověka k jeho bližnímu. (...)

Námětem dnešnímu kázání faráře Toufara bylo evangelium svatého Jana o Janu Křtiteli, který řekl o sobě, že je hlasem volajícího na poušti, a který vybízel k spravení cesty Páně. Na adresu farizeů pak prohlásil: „Uprostřed vás stojí, jehož vy neznáte.“ Farář si položil pravou ruku na prsa a levou ukázal k oltáři. Řekl: „Pán Ježíš přebývá s námi ve svatostánku.“ Hospodář ucítil dotek chladné, trochu vlhké dlaně na hřbetu své ruky. Podíval se na ženu. Očima široce otevřenými hleděla k oltáři a stiskla mu ruku ještě silněji. V jejích očích zahlédl úžas. A překvapení a také úzkost. Něco jako svaté vytržení a současně hrůzu. Kolem to zašumělo užaslými hlasy.

Hospodář nespouštěl oči z křížku a snažil se, aby se soustředil. Křížek stál nehnutě na svém místě. Zdálo se mu, že podlehl klamu nebo mámení smyslů. Ale žena se k němu naklonila, až ucítil nakyslý dech, a šeptala: „Viděls?“

Anna tedy viděla totéž, co on. Dokonce dříve než on a upozornila ho na to. A stará Urbanová vykřikla. A všichni ostatní to také viděli. Rozhlédl se kolem sebe a ve všech tvářích vyčetl překvapení a úžas s nádechem svatého vytržení.

Jen farář mluvil dál svým klidným hlubokým hlasem, jako by se nic nestalo. Slova nedělního kázání se rozléhala prostorami kostela a křížek stál nehnutě. Desítky párů očí očekávaly jeho další pohyb. Marně.

Vzrušení z lavic jako by se přeneslo i k faráři na kazatelnu. Musil přece vidět tváře svých farníků a až k němu jistě dolehl jejich šepot. Jednou nebo dvakrát se přeekl a musil se opravit. A pak kázání ukončil jakoby ve spěchu, pružným krokem sestoupil z kazatelny, poklekl před oltářem a odešel do sakristie.

Lidé hlučně vstali z lavic a hrnuli se z kostela. Ale venku na trávníků se utvořily hloučky.

Domluvili se, že to viděli všichni. Růža Prchalová z Kynic vykládala sousedkám, jak měla strach, že křížek spadne, tak hluboko se vyklonil. Urban se přel s Polívkovou, zda se křížek vychýlil nejdříve vpravo a teprve potom vlevo, anebo obráceně. Stalo se to nejméně třikrát. Nebo spíše čtyřikrát. Hroznětínský Dvořák si všiml, že se křížek začal pohybovat právě v tu chvíli, kdy na něj farář ukázal rukou.

Stará Urbanová řekla to slovo první.

Zázrak!

(...)

Farář však je, jak se zdá, jediný, kdo nic nepozoroval. V sakristii svlékl bez pomoci kostelníka roucho, přešel cestu dělicí kostel od farní zdi a brankou vstoupil do sadu, kterým vedla úzká cesta posypaná už opršelým pískem. V předsíni se přezul. Z kuchyně to nedělně zvonělo a zaslechl hlas své neteře Mařenky, že oběd bude co nevidět. Pak vešel do pracovny a sáhl po knize Božích služeb v černých deskách s bílým štítkem, jaké bývají na školních sešitech. Otevřel ji a sáhl po peru. Zvolna, úhledným rukopisem napsal záznam: „Dnes 11. prosince 1949, o třetí adventní neděli jsem sloužil mši svatou. Účast věřících vysoká. Kázal jsem o živém Ježíši v nás. Na opravu kostela při bohoslužbě...“ Zde zápis skončil. Částku dopíše, až kostelník Čuřík donese kasičku a spočítá její obsah.



Chtěl vejít do jídelny, když zaslechl chraplavý hlas zvonku. Před branou stál hlouček vesničanů v čele s kovářem Pospíšilem. Toufar je překvapeně pozdravil, ale to už Pospíšil padl na kolena a pokoušel se farářem políbit ruku. Toufar mu v tom zabránil a vzal ho jemně za ramena, aby mu pomohl vstát. Zprvu nevěděl, o čem lidé mluví. Ale všichni hovořili stejně a jejich výpovědi se shodovaly. Toufar však nechtěl o zázraku slyšet. Vyzval věřící, aby se v klidu rozešli.

Odcházeli s pocitem zklamání.

Teprve teď Toufar pochopil, co způsobilo neklid při jeho kázání, který si nedovedl vysvětlit. Odpoledne se ještě vyptal Čuříka a dalších lidí a všichni vypovídali shodně. Každý viděl křížek, který se vychyloval.

Ale ani to nemohlo Toufara přesvědčit, že se udál zázrak. Byl si jist, že se jeho farníci stali obětmi masové sugesce nebo optického klamu. Umínil si, že je přiměje ke střízlivosti a že se jim případ pokusí vysvětlit.

Ale jak? Sám neměl pro to, co se stalo, vysvětlení.

Na druhý den doplnil svůj zápis v knize částkou padesát šest korun osmdesát haléřů, které byly v kostelní pokladničce, a připsal větu: „Při kázání vidělo 19 svědků, které jsem vyslechl, jak se křížek na svatostánku pohnul. Já neviděl nic, dozvěděl jsem se to teprve od kováře Pospíšila.“

Tím Toufar považoval případ za vyřízený. Jenom nevěděl, jak se má zachovat, když řeči o zázraku samy od sebe neustanou. Za nejvhodnější považoval pohovořit se sousedy jednotlivě při náhodných setkáních a jenom v krajním případě přistoupit k prohlášení na kazatelně.

Zapomněl, že zpráva o čichoštském zázraku mezitím dostala křídla.

Ukázka z knihy *Stalo se v adventu* od Rudolfa Ströbingera a Karla Nešvery



Archiv Miloše Doležala.

Co Tě napadlo při čtení textu? O čem asi pojednává? K jakému období se asi váže? Co si myslíš o popisované situaci? Je možné, aby se stal zázrak?

Co víš, nebo si myslíš, že víš o tzv. čichoštském zázraku a P. Josefu Toufarovi?

## Úkol 2 - významní čeští poustevníci

Zkus stručně vysvětlit následující pojmy, historické události, osobnosti,....:

Co víš, nebo si myslíš, že víš o tzv. čichoštském zázraku a P. Josefu Toufarovi?

Demokracie – demokratický stát

Komunistická strana Československa

Vítězný únor 1948

Marxismus-leninismus

Prezident Klement Gottwald

Totalita – totalitní režim

Výsledek parlamentních voleb v roce 1946

Státní bezpečnost (StB)

Politické procesy konce 40. a začátku 50. let



*Podobizna prezidenta  
Klementa Gottwalda na dobovém obraze.*



### Úkol 3 - život Josefa Toufara

# 3

Rozdělte se na skupiny po čtyřech, rozdejte si ve své skupině čísla od 1 do 4. Poté dostanete od vyučujícího texty a vysvětlí vám, jak budete pracovat

Co se dozvěděl/a o životě Josefa Toufara? Co tě na jeho osudu zaujalo?



Archiv Miloše Doležala.

Vyšetřovatele tlačil čas, naléhali na ně nejvyšší političtí představitelé – ministři i prezident Klement Gottwald, aby vše bylo uzavřeno 24. února 1950, kdy začínalo zasedání Ústředního výboru KSČ svolané k druhému výročí „Vítězného února“. Prezident plánoval v projevu slavně představit výsledek celého vyšetřování všemu československému lidu. Proto se hodně chvátało a všichni byli nervózní, především vyšetřovatelé, z toho patrně pramenily chyby, které skončily smrtí nevinného člověka. Měl se prostě přiznat, přiznat i k tomu, co neudělal. Vyšetřovatelé by skvěle odvedli svou práci, soudruh prezident by slavně promluvil o úspěšném boji proti třídními nepříteli – církvi, která je řízená z Vatikánu i nenáviděné Ameriky. Tak se tehdy tvořily, či spíše ohýbaly dějiny. Jenže se něco nepovedlo. Státní bezpečnost špatně odhadla fyzickou i psychickou odolnost pátera Toufara. Mysleli, že jeho přiznání bude záležitostí hodin, jenže ho museli nesčetněkrát nelidsky mučit, aby z něj vymlátili to, co chtěli slyšet. Dostali jej do stavu, který nemohl přežít. Zmučeného jej den před smrtí tajně odvezli v noci do kostela v Číhošti, kde jim musel na kameru zahrát divadlo – uměle vytvořený důkaz, že zázrak nebyl zázrakem, ale pouze promyšleným podvodem. Cestou zpět do valdické věznice Josefu Toufarovi praskl žaludeční vřed, bohužel ani nyní se mu nedostalo potřebné zdravotnické pomoci. Pak jim došlo, že se jim akce vymkla z rukou. Toufara potřebují, musí být odsouzen lidovým soudem. Pak se už marně snažili zachránit jeho život v prominentní nemocnici. Korunní svědek, který měl být veřejně pranýřován, jim 25. února 1950 v nedožitých 48 letech zemřel.

Z pozdější výpovědi vyšetřovatele Ladislava Máchy týkající se výslechu ve středu 22. února 1950:

*„Ráno byl dán Toufar do korekce. Během dopoledne jsem tam za ním přišel s Řezníčkem a Němcem. Řekl jsem mu předem, co s ním chceme provést, a on se ani nezpěčoval. Dobrovolně si lehl na lavici, a to na břicho. Přitom byl oblečený. Potom jsme ho několik minut, odhadoval bych to asi na 7 minut, tloukli všichni tři obuškem, a to jednak přes zadnici, jednak do chodidel. Měli jsme dva obušky, takže jsme se v bití střídali. (...) Věděl jsem, že nejvyšší stranické a státní orgány mají zájem na tom, aby Toufar žil a aby s ním byl veřejný proces, který by odhalil podvodnou činnost katolické církve.“*

Šokovaly tě tyto řádky? Pak bys asi neměl/a číst popis výslechu od Miloše Hrabiny, jiného z vyšetřovatelů, který líčí události předchozího dne, tedy 21. února 1950: *„Navečer ten den se již Mácha nenechal přemluvit a nechal si od strážných přinést gumový obušek a předvést Toufara do temnice, kde jej surově zbil. (...) Já sám jsem tam zašel asi po 1 hodině, a když jsem viděl, že Mácha má Toufara položeného na lavici se zavázanýma očima a nemilosrdně jej tluče hlava nehlava, tohoto jsem upozorňoval na to, že jmenovanému může způsobit zranění, že jej nebudeme moci postavit před soud. Během té doby, co jsem se zdržel, a bylo to asi 10 až 15 minut, jsem na Máchovi pozoroval, že bije Toufara se sadistickou rozkoší – jsem ještě několikrát Máchu upozornil, že když již použil fyzického násilí, tak ať jmenovaného bije po chodidlech a nemlátí jej hlava nehlava. Když si Mácha nedal říci, odešel jsem a celou tuto věc jsem hlásil Hrabákovi. Celé to trvalo asi 3 hodiny, kdy Mácha, pravděpodobně kvůli své únavě, fyzického týrání nechal. (...) Po skončené exekuci se Mácha vrátil zpět na ubikaci a prohlásil, že se mu podařilo Toufara zlomit, při čemž jej v jeho nepřítomnosti nazýval sviní a podobnými výrazy. Za krátký čas se z ubikace vytratil a já nakouknutím ven jsem zjistil, že vyjednává s velitelem ostrahy o tom, aby jmenovaného dali do temnice. Přitom mu odepřel vydat jídlo, až teprve druhý den mu dal takzvanou karlovarskou přesolenou polévku. Je samozřejmé, že farář Toufar po sněžení tohoto pokrmu měl velkou žízeň a je také samozřejmé, že mu Mácha zakázal dát něco k pití.“*



Slavnostní pohřeb Josefa Toufara v Číhošti se konal až 12. 7. 2015, více než 65 let po jeho smrti. Archiv Miloše Doležala.

#### Úkol 4 - kritické myšlení

Nyní zhlédnete dokument „Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení“. Všímej si záběrů i komentáře k filmu – přemýšlej, jak s událostmi nakládá komunistická propaganda. Zapiš si, co tě ve filmu zaujalo.

# 4



Rekonstrukce události organizovaná státní bezpečností proběhla v Číhošti v noci z 23. na 24. února 1950, záběry s P. Josefem Toufarem byly následně použity do tendenčního dokumentu

#### Úkol 5 - totalitní režim a jeho postoj k církvi

Proč všem totalitním režimům (nacistům i komunistům) vadila či překážela církev, některé spolky (skauti, sokolové,...), inteligentní lidé, národní hrdinové?

# 5



#### Úkol 6 - zamyšlení nad zázrakem

Na konci lekce se vrátíme na začátek – k vlastním zázračným událostem v Číhošti. Co si o nich myslíš? Co se tehdy odehrálo? Šlo o zázrak, mechanismus sestrojený samotným P. Josefem Toufarem, záměrnou provokaci státní bezpečnosti, nepochopenou legraci někoho z místních,... ?

# 6

